

ТВОРЧИСТЬ ТА ЖИТТЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЦЕНТРИЧНОСТІ КУРСУ „ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА”

Мар'ян Скаб

*доктор філологічних наук, професор кафедри історії та
культури української мови Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича*
ms.skab@chnu.edu.ua

Важливим напрямком оновленого викладання мовознавчих дисциплін у вишах України вважаємо продумане, системне й систематичне наповнення їх українським змістом, передовсім шляхом спрямованого використання при висвітленні курсу „Вступ до мовознавства” відомостей із життя провідних діячів української культури, використання творів українських письменників як джерела прикладів для підтвердження та ілюстрування певних теоретичних положень, тих чи тих мовних явищ. Уважаємо, що життя і творчість Лесі Українки містять величезний, але недостатньо використовуваний нині лінгводидактичний потенціал і пропонуємо в цій розвідці їх розгляд в контексті посилення українськоцентричності курсу „Вступ до мовознавства”.

Проаналізувавши українськомовні підручники з курсу „Вступ до мовознавства”, констатуємо майже повну відсутність інформації, пов'язаної з творчістю та життям Лесі Українки: мікроконтекстами з її творів ілюструють лише конкретні мовні явища: епентези в підручнику М. Кочергана „*страм із срам „сором” („Тепер всяк хам показує натуру, а нам мовчать? Се був би чистий страм”*” – Леся Українка)” (с. 140) та індивідуально-авторських неологізмів (оказіоналізмів), утворених письменниками, «*дочасний* – Леся Українка» (с. 85–86 підручника І. Юшука) .

Думаємо, що при викладанні у вишах може бути використаний значно більший реєстр новотворів Лесі Українки. Крім уже згаданих проблем розвитку лексичного складу мови (у нашому випадку української), хочемо звернути увагу слухачів на активне використання у творчості письменниці виражальних можливостей лексичної антонімії, зокрема властиве Лесі Українці

віртуозне використання контекстуальних антонімів, стилістичних фігур, оснований на антонімії (наприклад, у поемі „Давня казка”).

При роз’ясненні питань територіальної диференціації лексики допоможуть факти використання Лесею Українкою регіональних слів (волинізмів), та іншомовних слів (зокрема полонізмів).

Розкриваючи першокурсникам засади етимології, звертаємо увагу студентів на цікаві етимологічні коментарі Лесі Українки щодо окремих назв, наприклад, Лаконії: „Область Давньої Греції, мешканці якої славились стислістю і чіткістю висловлювань. Звідси *лаконізм, лаконічність*”.

Лекцію, присвячену ономастиці, поглиблюють міркування про обрання Лесею Українкою саме такого псевдоніма і появу перифраза *Дочка Прометей*.

Розглядаючи проблеми граматики (зокрема питання порядку слів у реченні та стилістично виправданої інверсії), використовуємо „Колискову” Лесі Українки „Місяць ясененький промінь тихесенький Кинув до нас...”.

Вивчення проблем графіки та орфографії, зокрема принципів правопису, можуть поживити згадки про правописну практику Лесі Українки (семантично детерміноване написання слова *Бог* то з малої, то з великої літери; наполягання слідувати фонетичному написанню *слізьми* з м’яким знаком, уживання літери *ї* на позначення роздільної вимови твердих приголосних перед йотованими тощо).

Тексти Лесі Українки рясніють промовистими ілюстраціями великої кількості мовних явищ, що стосуються практично всіх рівнів мови, яскраво віддзеркалюють процеси історичного розвитку мови загалом, конкретних мов, окремих мовних категорій та одиниць, а їх використання забезпечує надійні та різнобічні внутрішньопредметні та міжпредметні зв’язки, значно підвищує рівень українськоцентричності підготовки майбутніх філологів.

Велике навчальне й виховне значення має й згадування при викладанні курсу цікавих та показових фактів із життя Лесі Українки (щодо знання іноземних мов, участі у захисті прав української мови тощо).